
Ensidige holdninger i undervisningen – hvad stiller vi op med dem?

Holdninger og værdier må nødvendigvis spille en rolle i Landbohøjskolens uddannelser, da uddannelserne retter sig mod professioner, som udøves i et værdipluralistisk samfund. Vi kan derfor ikke lade som om, værdier og holdninger enten ikke eksisterer eller er ens for alle. Dette udfordrer den grundholdning, som præger Landbohøjskolen, hvor såkaldt objektiv faglighed er i højsædet.

*Af Jesper Rasmussen & Pernille Kaltoft
Hhv. lektor ved Institut for Jordbrugsvidenskab og seniorforsker ved Danmarks Miljøundersøgelser*

Umiddelbart kunne man tro, at Landbohøjskolen med sin naturvidenskabelige selvforståelse kun praktiserer værdineutral undervisning, men sådan forholder det sig ikke. Den er fyldt med mennesker, som for det første har holdninger og som for det andet betjener sig af videnskaber, der i sig selv repræsenterer værdier. Dette er ikke dårligt, men det er problematisk, hvis det ikke erkendes, at holdninger er vævet ind i den jordbrugsfaglige undervisning. Og det er galt, hvis det, der giver sig ud for at være værdineutral undervisning, i virkeligheden er bærer af nogle ganske bestemte holdninger.

Håndtering af værdi- og holdningspørgsmål

Det hele var meget nemmere, hvis viden i sig selv kunne fortælle os, hvad der er godt eller skidt, og hvordan vi skal handle. Men så enkelt er det ikke. Der skal værdier og holdninger til, for at vi kan handle etisk forsvarligt. Det er derfor en udfordring at få de naturvidenskabelige synsvinkler og den professionsorienterede faglighed til at spille fornuftigt sammen i forbindelse med praksisnære problemstillinger. Kurserne i etik og videnskabsteori, og det nye Fagets Videnskabsteori som bliver obligatorisk fra 2003, giver uden tvivl de studerende et bredere perspektiv på

Foto: Sigma

virkeligheden, end det som den almindelige jordbrugsfaglige undervisning tilbyder, men rækker det? Hvordan forholder det sig med holdningerne på de jordbrugsfaglige kurser?

På kurserne i økologisk jordbrug arbejdes der i et vist omfang med at inddrage og synliggøre holdningsspørgsmål i undervisningen (1). Derved trænes de studerende i at analysere, hvor og hvordan holdninger gør sig gældende i forhold til de faglige problemstillinger, som de arbejder med. Og de trænes i at blive opmærksomme på deres egne holdninger og deres betydning. Vi har ikke kendskab til andre faglige kurser på agronomuddannelsen, hvor værdi- og holdningsanalyser indgår som en integreret del af undervisningen.

Holdningsundersøgelse

For at kortlægge om der er systematiske holdningsforskelle mellem kurser, har vi gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere og studerende på Landbohøjskolen (2). Vores antagelse er, at hvis forskellige kurser repræsenterer forskellige holdninger blandt de studerende, påvirker kurserne enten de studerendes holdninger, eller de studerende vælger kurser efter de holdninger som kurserne repræsenterer.

Vi har arbejdet med en internationalt anerkendt alternativ-konventionel holdningsskala, som grupperer respondenterne i forhold til de værdier, som ligger til grund for henholdsvis det økologiske og konventionelle jordbrug. Det

er således holdninger til økologisk kontra konventionelt jordbrug, der er blevet målt på.

Store forskelle

Undersøgelsen viser, at der findes store holdningsforskelle blandt såvel undervisere som studerende, og at holdningerne er tydeligt kursusafhængige. De studerende, som tager kurser i økologisk jordbrug, er generelt positive overfor økologisk jordbrug. Dette er måske ikke så overraskende, da kurserne vedkender sig en konstruktiv tilgang til økologisk jordbrug, og derfor repræsenterer en positiv holdning til økologisk jordbrug. Mere overraskende er det, at nogle af de almene planteavlkskurser, som præsenteres som holdningsneutrale og hylder den værdifri tilgang til fagligheden, er befolket med studerende med stærkt negative holdninger til økologisk jordbrug. Blandt disse kurser er nogle centrale produktionsorienterede kurser, som anses for mere eller mindre obligatoriske for de studerende, som ønsker at blive planteavlkskonsulenter. På nogle af disse kurser havde de studerende i undersøgelsen endog meget negative holdninger til økologiske jordbrug. De mest positive havde holdninger, der svarede til de mest negative blandt dem, som valgte kurser i økologisk jordbrug. De mest negative holdninger var forbundet med aggressivitet overfor økologisk jordbrug og blokeringer i forhold til at diskutere dets berettigelse. På de pågældende produktionskurser var de studerende som gennemsnit mere

negative overfor økologisk jordbrug, end dem som arbejdede i den agrokemiske branche i USA i begyndelsen af 90'erne. Dette indebærer blandt andet en klar afvisning af, at der er knyttet miljøproblemer til moderne landbrugsproduktion.

Når det holdningsneutrale bliver holdningsbærende

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at flere af de kurser, som indgik i undersøgelsen, er holdningsbærende på trods af, at de præsenteres som holdningsneutrale. De studerende, som går på kurserne, har enten fået ensidige holdninger på kurserne, eller de har valgt kurser, der passer til deres egne holdninger. Hvad der er den væsentligste mekanisme, vides ikke. Det forekommer imidlertid foruroligende, at studerende, som følger et kursus i eksempelvis planteernæring, stort set ikke ser miljøproblemer i landbrugets kvælstoftab. Det mest foruroligende består ikke i selve synspunktet, men at der tilsyneladende ikke findes den holdningsdiversitet blandt de studerende, som man måtte forvente og ønske. Studerende med kritiske holdninger til konventionel landbrugspraksis søger tilsyneladende ikke viden om planteernæring - eller mister deres kritiske holdninger i kursets forløb?

Undersøgelsen har vist, at det i høj grad er en illusion at tro, at den faglige undervisning på Landbohøjskolen pr. automatik er værdineutral. Faglighed og holdninger er i høj grad blandet sam-

Holdninger er vigtige, selvbekræftende og konservative

Nogle holdninger er overfladiske, mens andre er dybe, da de er kædet sammen med basale værdier hos det enkelte menneske. Dybe holdninger har betydning for, hvordan vi oplever og forstår verden, og for hvordan vi handler. Holdningerne og værdierne hjælper os med at finde sammenhæng og mening i tilværelsen, og de får os til at føle harmoni mellem det, vi opfatter som rigtigt, og det vi gør. Holdninger er selvbekræftende, fordi vi har behov for at opleve sammenhæng mellem oplevelse, forståelse og handling. De dybe holdninger er konservative, fordi vi ikke kan ændre dem fra den ene dag til den anden. Dette er hensigtsmæssigt, fordi vi ville komme i konflikt med os selv og omverdenen, hvis vi hyppigt skiftede holdninger, men det kan også være uheldigt, fordi holdninger kan være en hæmsko for en ny og ønsket udvikling.

men, så det ikke er til at se, hvad der er hvad. Sammenblandingen er næppe bevidst fra undervisernes side, men den er reel. Problemet er ikke sammenblandingen – den er uundgåelig – men postulatet om værdineutralitet og den deraf manglende bevidsthed og refleksion i forhold til holdninger. Dette kan lede til ensretning og udelukkelse af anderledes tænkende.

Undersøgelsen har også vist, at vi tilsyneladende ikke er kommet så meget nærmere værdipluralistiske kurser, som mange tror, og som nogle mener overflødiggjør selvstændige kurser i økologisk jordbrug. Integration mellem det økologiske og konventionelle jordbrug synes stadig at være ønsketækning. For Landbohøjskolens vedkommende ser det fortsat ud til at være nødvendigt at gøre en specialindsats for de studerende, som har holdninger, der ligner dem som ligger til grund for det økologiske. Og der er måske især grund til at gøre en specialindsats i forhold til de potentielle studerende, som fravælger Landbohøjskolen af holdningsmæssige årsager?

Reference

- (1) Aabo, C (2002) Holdningsdannelse i undervisningen. KVL-Mosaik 7, 8-9
- (2) Rasmussen, J & Kaltoft, P (2002) Quantitative assessment of alternative versus conventional attitudes in higher agricultural education. Biological Agriculture & Horticulture (accepted)

Grafisk præsentation af holdninger blandt studerende i henhold til en alternativ-konventionel holdningsskala (2). Studerende svarede i 2001 på 24 spørgsmål (a til x), hvor et svar, der repræsenterer en stærk økologisk holdning er afbildet nær cirkelens periferi, og et svar, der repræsenterer en stærk konventionel holdning er afbildet nær cirkelens centrum. At der ikke er overkrydsninger mellem besvarelserne fra de to viste kurser, er et udtryk for at de studerende repræsenterer to forskellige holdningsparadigmer. Sammenhængskraften i de 24 spørgsmål som berører vidt forskellige aspekter i forhold til jordbrug, betyder, at man til en vis grad kan forudsige svarene på en række spørgsmål, hvis man kender svarene på ét eller nogle få. Figuren viser gennemsnit for kurserne

